

quod sapor causatur ab humido in siccio, sed e contra, ergo supponit siccum debere prædominari, quia agit humidum, et actio est ex virtute prædominante. Quod si dicatur, debere prædominari humidum, quia debet esse alimentum id quod habet saporem, sequitur ergo quod omne alimentum debebit esse humidum, quod est falsum, cum fames sit appetitus calidi et sicci, non humidum. Confirmatur, quia hæc definitio ex una parte est diminuta, quia non explicat quale debeat esse hoc humidum, an aqueum, an aereum, nec quale siccum, terrestre, an igneum. Ex alia parte est redundans, quia explicat saporem tam in genere entitativo ut resultat ex mixtione sicci et humidum, quam in genere intentionali, ut movet sensum, quod est definiti secundum duplicem ordinem et genus, id autem unica definitione præstari non potest.

Respondetur aliud esse, quod res aliqua saporosa plus siccitatis habeat quam humoris, aliud quod sapor sequatur ad ipsam siccitatem, potius quam ad humiditatem. In re enim valde sicca potest dari sapor non consecutus ad siccitatem, sed ad partes aliquas, in quibus humiditas prævaleat, scilicet ad aliquos vapores vel partes tenuiores ibi inclusas, quæ sufficienter humiditatem retinet ad saporem, licet adjuncta siccitate nimia aliarum partium majorum, aut ex defectu decoctionis, aliisque imperfectis accidentibus degeneret ille sapor in extremum imperfectum, scilicet in amarum, sicut cineres. Quod vero dicitur, in definitione Philosophi potius dici, quod sapor fiat a sicco in humido, quam ab humido in sicco, respondetur ideo hoc dici a Philosopho, quia etsi humidum prædominetur ex parte materie, sed siccum attemperat et modificat humidum, et utrumque a calore ut activiori

decoquitur, unde radix saporis est ipsum humidum præbens materiam, et simpliciter id quod ad perfectionem, aut suavitatem saporis pertinet; experimur enim ea quæ sunt perfectioris saporis abundare humido, siccitas autem se habet ut disponens et modificans. Quod vero dicitur de alimento, respondetur alimentum ut saporosum est, fundari in humiditate, sed ut nutrimentale est non fundatur in humido principaliter, sed in calido et sicco licet consperso humiditate aliisque qualitatibus. Et ideo fames, quia est appetitus cibi ut nutrimentalis est, est appetitus calidi et sicci, appetitus autem saporis magis est appetitus rei delectabilis ad gustum, quam ut nutrimentalis, et licet non sit directe appetitus humidum, est tamen appetitus ejus quod fundatur in humido.

Ad confirmationem respondetur, non explicari, sed implicari in definitione, quale humidum sit saporosum, quia non debet esse pure humidum, sed sicco admixtum; et consequenter tale humidum debet esse aqueum, non aereum, nec siccum igneum, sed terrestre, quia hæc sunt nimis subtilia, et ad nutriendum non conducentia. Adde quod D. Thomas in definitione supra tradita expressit, quod humidum saporosum debet esse aqueum. Nec vitiat definitionem, quod explicetur sapor in utroque genere reali et intentionali, quia sapor definitur ut sensibilis, et sic radicaliter est in genere intentionali, sequiturque intentionale genus ad hoc reale.

ARTICULUS VII.

Quod sit objectum tactus?

Tria sunt explicanda circa objectum tactus. Primum, quænam sint qualitates tangibiles. Secundum, an

ut sint tangibiles debeant esse excessivæ supra temperamentum tactus. Tertium, an debeant esse inhærentes ipsi organo, ut sentiantur, an manere in tangibili.

Circa primum, constat experientia, nos solum tactu dignoscere qualitates primas ut calidum, frigidum, etc. sed etiam alias multas, ut molle et durum, asperum et lene, etc. imo plures Auctores secundum istas differentias distinguunt varios tactus specie, ut videri potest apud M. Bannez i p. quæst. LXXXVIII, art. III, dub. I de tactu, et Comimbricenses hic cap. XI, quæst. II, art. I. Quot autem sint istæ contrarietates, quæ sensu tactus attinguntur, respondetur in primis esse illas duas calidum et frigidum, humidum et siccum, quæ sunt primæ qualitates elementales. Deinde, inter qualitates secundas numerantur sex, scilicet durum et molle, asperum et lene, grave et leve (ponderant enim tactui) acutum et hebes, dolor et voluptas, fames et sitis; hæc enim pertinent ad tactum stomachi. Addunt aliqui tactum titillationis et pruritus, sentitur enim non tanquam calidum aut frigidum, aut aliquid simile, sed ut delinitio quædam, et commotio tactus. Denique, ad veneream voluptatem ponunt aliqui distinctum modum et objectum tactus a reliquis. Et hæc sunt præcipuæ contrarietates qualitatuum tangibilium.

Dubitari autem potest, an omnes istæ qualitates seu contrarietates sint tangibiles immediate et primo, an una mediante alia. Nam D. Thomas i p. quæst. LXXXVIII, art. III ad 3 et II de Anim. lect. XXII, totum fundamentum quod ponit ad probandum, quod sint plures tactus specie diversi est, quia dantur plures contrarietates primæ tangibiles, quarum una non reducitur ad aliam, et sic sensit de se istas qualitates

esse immediate tangibiles, alias assumeret propositionem falsam. Imo etiamsi tactus sit unus secundum speciem atomam, quia conveniunt omnes ille contrarietates in aliquo genere proximo, adhuc erunt omnes immediate tangibiles, sicut licet omnes colores conveniant in una contrarietate albi et nigri, omnes tamen sunt visibiles æque immediate, nec indigent ad videndum viride, v. g. prius videre album et nigrum. Et deinde, quia saltem duæ primæ contrarietates, scilicet calidi et frigidi, sicci et humidum, non dependent una ab alia, sed immediate quælibet est tangibilis: imo et alii sentiri possunt, sicut in colore durum aut molle, asperum vel lene immediate sentirentur a tactu, si ibi admoventur, quia sentiret resistantiam, sine tactu lamen frigidi vel calidi, quod ibi non est, denique titillatio immediate facit sensum, sine hoc quod præcedat tactus frigidi aut calidi, etc.

Ex alia vero parte etiam difficultas est. Primo, nam sensus tactus non constat ex omnibus illis contrarietatibus quæ potest sentire, sed solum ex contrarietate calidi et frigidi, humidum et sicci, ergo solum immediate poterit istas sentire, quia illas immediatius sentit, quæ sibi sunt propinquiores. Deinde, quia quando plura objecta pertinent ad unam potentiam, non omnia possunt æque primo pertinere, sed ordine quodam, ergo aliquæ pertinent per se primo, aliæ vero mediantibus istis. Denique, quia ut sentiantur istæ qualitates per tactum debent immutari organum ut S. Thomas docet question. de Anim. articulo XIII, sed plures ex his qualitatibus non sunt activæ, nec producant sui simile in organo tactus, nec enim asperum et lene reddunt manum asperam vel lenem, gravitas aut levitas nec graviores aut leviores, ergo solum

possunt immutare tactum mediante calido et frigido, et sic mediantibus illis sentiuntur.

Respondetur verioremi videri priorem partem, quod scilicet omnes istæ qualitates sint æque primo tangibiles, et non una mediante alia, quantum ad rationem immutandi tactum intentionaliter. Et præter fundamentum allatum confirmatur, quia omnes istæ qualitates per se et ab intrinseco sunt sensibiles, non ut sensibile commune aut per accidens, ergo ut sensibile proprium tactus, nec enim ad alium sensum spectant, ergo sunt immediate et per se sensibiles, licet inter illas sint aliquæ principiores aliis, sicut inter colores omnes sunt æque primo visibiles, licet quidam efficacius et vivacius moveant, et principiores sint. Et sic dicit D. Thomas quod omnia ista possunt dici, quod perlineant ad eandem potentiam, quatenus sub eodem genere continentur, licet innominatum, sicut etiam si solam contrarietatem frigiditatis et caliditatis sentiret, attingeret illas, ut conveniunt in aliquo genere innominato tangibili.

Unde patet ad rationem dubitandi. Ad primam dicitur, quod licet contrarietates secundæ oriuntur ex primis quantum ad mixtionem physicam, in ratione tamen objecti tangibilis per se habent suam formalitatem objectivam, sicut etiam colores medii oriuntur ex extremis physice, et in esse qualitatis, habent tamen suam rationem forma visibili, non minus quam colores extremi. Et quod dicitur, organum tactus non constare ex omnibus illis contrarietatibus, respondetur non constare ex omnibus formaliter, bene tamen virtualiter et eminenter, quatenus ad omnes habet virtutem et potentiam. Non est autem necesse, quod organum habeat actu id quod sentit, sed solum in potentia, imo

debet carere illa, ut satis supra dictum est.

Ad secundam probationem dicitur, quod plura objecta pertinent ad unam potentiam ordinate, quatenus sub una ratione formaliter ununtur, non quia necesse sit unum mediante alio cognosci, sicut omnes colores mediante luce, omnia tangibilia mediante proportione temperamenti, quæ est ratio illa generica innominata.

Ad tertiam respondetur, quod etiam in istis secundis qualitatibus requiritur realis immutatio organi tactus, sed non eodem modo, nam in agendo et immutando realiter non est inconveniens, quod dependeat a primis tanquam a prioribus dispositionibus in genere physico, sicut etiam ipsæ potentia sensitivæ utuntur instrumentaliter istis primis qualitatibus calido et frigido, etc. ad suas operationes. Cæterum in immutatione intentionaliter, et in constituenda ratione objectiva, non dependet secundæ qualitates tangibiles a primis, sed per se sunt objecta tactus, licet ad alterandum physice, dispositive dependeat a primis qualitatibus tanquam a conditione requisita, ut sentiatur.

Circa secundum punctum, an tactus solum possit percipere qualitates excessivas, communis responsio est, solum illas posse senti, ut tradidit Philosophus hoc secundo libro, text. cxviii, ubi inquit: « Calidum et frigidum, durum et molle non sentimus, sed excellentias tanquam sensu, velut medietate quadam existente ejus, quæ in sensibilibus est contrarietatis. » Subscribit ibi sanctus doctor lect. xxiii, dicens: « Organum tactus non sentit illam qualitatem secundum quam est in actu, non enim sentimus id quod est calidum aut frigidum, durum aut molle, secundum illum modum quo hæc in-

sunt organo tactus, sed sentimus excellentias tangibiles. » Ita D. Thomas quem communiter sequuntur Auctores. Cajetanus super illum textum, et Plandria, Carmelitani hic disput. xiv, quæst. ii, aliique plures. Et ratio est, quia sensus debet esse in potentia ad suum sensibile, et non actu habere illud, si enim actu habet, prohibetur sentire extraneum, eo quod sensus debet pati a suo sensibili, et sic non habere actu illud in ea ratione, in qua senti potest: quod præcipue urget in tactu, qui debet immutari a suo sensibili non solum intentionaliter immutatione, sed etiam reali, et per contactum alterativum, ergo organum tactus non solum debet carere intentionaliter specie sui sensibili, sed etiam reali ipsa physica qualitate, quam sentit, siquidem pati debet ab ipsa reali et physica passione, et consequenter actu non habere illam in esse reali. Cum ergo tactus habeat in se aliquid frigoris et caloris, cæterarumque contrarietatum, quia in se formaliter est mixtum, et tangibile ab alio tactu, necesse est, quod non sentiat illum calorem, vel frigus, quod habet, et consequenter neque inferioris gradus, quia hoc etiam habet, sed solum excedens, quia ab hoc solum immutari potest, alias si posset sentire calorem, quem actu habet, semper esset in continuo tactu. Attestari quoque videtur experientia, quia manus nimis calida minorem calorem non discernit, neque æqualem, ergo signum est solum posse senti qualitatem excedentem.

Contra hoc tamen objiciant aliqui Auctores oppositi non leviter argumenta. Primum, ab experientia, quia una manus sentit alteram manum, et pes pedem, licet sint ejusdem temperamenti. Ergo non solum sentiuntur qualitates excessivæ, sed etiam æquales, vel minores. Secundum, quia quælibet qualitas tangi-

bilis, quantumcunque remissa et tepida, est cognoscibilis per tactum et de facto cognoscitur, cum possit esse nociva, vel proficua animali, et causat dolorem vel voluptatem, sed nullus tactus habet qualitatem ita remissam in quocunque gradu, in quo potest senti, quia temperamentum tactus debet habere vigorem et determinatum gradum qualitatum, ergo si solum possunt senti qualitates excedentes, qualitas remissa infra illum gradum non esset sensibilis, quia non est potentia, quæ illam sentire possit. Et confirmatur, quia calor vehemens immitit calorem secundum omnes gradus quos habet, et non solum secundum excellentiores, cum sit agens naturale, quod agit secundum omnes, ergo etiam tactus debet omnes illos sentire, cum naturaliter, et sine præcisione sentiat, ergo non solum excellentiores, sed etiam inferiores debet sentire.

Tertio, instantur rationes factæ pro nostra sententia, nam quod sensus debeat esse in potentia ad sensibile, solum requiritur quod sit in potentia intentionaliter, non reali, ergo bene stat quod sensus possit immutari intentionaliter a qualitate remissa, licet non possit physice immutatione immutari nisi ab excedente, alias si deberet organum tactus esse in potentia ad omnes qualitates tangibiles, omnibus carere deberet, quod est impossibile cum sit mixtum ex illis, ergo poterit immutari ab aliquibus, licet habeat illas. Et urget hoc Murcia in de Anima, disput. x, qu. ii, quia qualitates secundæ non activæ, solum intentionaliter possunt immutare potentiam, ergo percipiuntur tactu, licet sint remissæ, sicut manus mollis potest sentire minorem alterius mollietudinem. Idem argumentum fit de gustu, qui non caret omni sapore in seipso, nam linguam si manducet quis, sapo-

rem in ea invenit, ut quotidie experientia ipsa monstrat in his, quae comedunt linguas aliorum animalium.

Ad primum respondetur, quod quando duae manus, vel aliae partes ejusdem temperamenti se tangunt, non sentiunt in illa ratione temperamenti in qua conveniunt, sed in alia, verbi gratia, si sunt ejusdem temperamenti calidi, sentiunt se in siccitate vel humiditate, aut molliitudine aut asperitate, et denique in eo, in quo non omnino conveniunt, sed ubi sit aliquis excessus.

Ad secundum respondetur, qualitates remissas etiam esse sensibiles dupliciter, primo indirecte quia videlicet qualitas remissa est conjuncta oppositae magis intense, et sentiendo illam, indirecte sentitur remissa et tepida, sicut si calidum ut duo applicatur tactui habenti calorem ut quatuor, non sentitur directe calor, sed si illud calidum ut duo habet frigus oppositum adjunctum, illud sentitur directe et ratione illius etiam calor ille minor sentitur, quantum temperans frigidum, quod si nihil habuerit de frigido, vel aliis qualitatibus temperantibus, vel temperatis a calore, non sentietur calor, sed hoc erit per accidens. Secundo, sentiri potest qualitas remissa directe, sed non a quolibet tactu, sed ab illo qui in suo temperamento habuerit similem qualitatem in minori gradu, ut si tactus habet calorem ut quatuor non sentiet calorem ut duo, si tamen calor tactus magis temperetur, et reducatur ad minus quam ut duo, sentiet illum, et idem erit de frigore et aliis qualitatibus, eo quod nec omnes tactus sunt ejusdem temperamenti, nec idem est semper in eodem statu qualitatis, sed potest crescere aut decrescere, et sic constitui in statu, quo sentiat qualitatem valde remissam. Quod si qualitas ita remissa sit, quod infra

illam non possit reperiri temperamentum tactus, illa pro tali statu non erit tangibilis directe sed indirecte ut dictum est, sed hoc est per accidens, per se enim et ex ratione propria tangibilis est qualibet qualitas, licet non pro omni statu, nec omnimodo.

Si instes: Sequi quod tactus nunquam posset percipere voluptatem et delectationem, quia haec consistit in eo quod percipiuntur res proportionatae tactui, dolor vero in eo quod exuperantiae illius proportionis attingantur, ut S. Thomas docet in additionibus, quaest. lxxxvi, art. iii ad 3. Respondetur, dolorem non consistere in quacunque exuperantia, sed in illa quae dissolvit organum et laedit, vel speciem talis dissolutionis imprimi; voluptas autem in proportione sic superante qualitates tactus in agendo, quod non superet in dissolvendo, sed rursus a tactu repatiatur, et ipsam proportionem in suo temperamento conservet et foveat, non tamen debet esse omnino mathematica proportio et aequalis, sic enim nihil omnino aget. Potest etiam contingere voluntas per informationem speciei rei tangibilis omnino proportionatae et convenientis quoad unam qualitatem, agendo tamen alterative per aliam, in qua modice vincat qualitatem sibi oppositam in tactu. In beatis autem erit tactus convenientissimus sine alteratione per solam speciem proportionalem tangibilis.

Ad confirmationem respondetur, quod calor vehemens, omnium graduum caloris speciem mittit, sed per modum unius, non quemlibet gradum seorsum, et de tota illa intensione sensus tactus sentit exuperantiam et excessum, gradus vero ibi inferiores, aut aequales sentire non potest, quia non representatur seorsum ab intensioribus, sed ut facientes unum cum illis, si enim se-

orsum sentirentur remissi, illi qui restarent, non sentientur ut intensi. Ut ergo faciunt unum intensum, sic sentiuntur per modum unius, non ut seorsum quilibet remissus est, et sic ut remissi, non sentiuntur in illo calore.

Ad tertium respondetur, quod sensus directe est in potentia ad immutationem objecti intentionalem, sed ad hoc requiritur tanquam necessaria conditio, quod careat illa reali qualitate, cujus intentionalem immutationem sentit, ut diximus quaest. v, art. iv, si enim habet sensus reales illas qualitates, non est aptus ad recipiendas earum species, sed emittendas, quia objectum naturae est species emittere, unde per tale objectum non potest recipere species similes illi, quia diversa semper esse debet dispositio emittentis species et recipientis. Quod si sensus recipit species non in quantum habet realem qualitatem illam, sed ut est in potentia ad intentiones ejus recipiendas, licet ex alia parte habeat actu qualitatem realem, ex hoc sequitur, quod habere qualitatem realem non per se conducat ad recipiendas species ejus, sed esse in potentia et carentia illius, tunc autem melius est in potentia, cum caret forma, ergo habere illam nonnullum impedimentum est ad recipiendas species, quia minus est in potentia ad illas; quod vero etiam sit totale impedimentum ostendimus citato loco. Specialiter vero in sensu tactus, quia ad percipiendum objectum indiget etiam reali alteratione qualitatis tangibilis saltem connaturaliter loquendo, ideo oportet quod etiam careat illa qualitate reali secundum quam physice immutari debet, et ita a remissa qualitate non poterit fieri sensatio, si tactus habet illam realiter in aequali vel majori gradu.

Et cum sit instantia, quod haec ra-

fione carebit tactus omni qualitate tangibili reali, quia omnes sentire potest, respondetur quod solum carere debet qualitatibus excessivis extremis, quas sentire potest, non temperatis secundum quas sentire potest; quod si temperamentum istud varietur in minus, tunc etiam remissionem qualitatem sentire poterit, quae possit agere aliud temperamentum remissum. Unde S. Thomas II de Anima, lect. xxii, dicit: «Tactum excipi ab illa regula, quod sensus debet carere qualitate sui objecti, eo quod in se est quoddam mixtum et conflatur ex ipsis qualitatibus tangibilibus, sed verificatur, quod debeat carere excellentia illarum qualitatium, quam solum sentit, quia consistit in quodam medio.» Ad id vero, quod urgetur de qualitatibus secundis, quae non sunt activae, respondetur in primis hoc non esse certum, nam mollia mollicificant, et dura comprimunt, licet lentiori modo agant quam qualitates primae. Deinde, sufficit quod agant medianibus primis non solum introducentibus formas sibi similes, sed etiam disponentibus ad qualitates illas medias producendas, sed dependenter a primis. Et manus sentit minorem alterius molliitudinem indirecte ratione asperitatis adjunctae.

Ad ultimum dicitur, quod lingua ut organum sentiens est, non habet saporem, sed si illum accipit, est quia removetur a sua naturali dispositione, ut cum lingua fabricantalis repletur humore amaro. Si vero comeditur lingua, habet saporem, sed tunc jam non est organum sentiendi, sed caro mortua et abscissa ab aliis partibus, ideoque sicut alia objecta sapida, suum saporem habet. Et idem est de odore respectu narium.

Circa tertium punctum, scilicet an tactus sentiat qualitatem tangi-

bilis conjuncti, vel eam quam emit-
tit in sensorium tactus, respondetur
ex dictis, quæst. v, art. vi, suppo-
nendo sensum tactus, quia vere sen-
tit, requirere species intentionales
sui objecti, et quia valde naturalis
est, requirere alterationem physi-
cam propter conjunctionem quali-
tatum tangibilium, quæ naturaliter
alterativæ sunt, nisi alteratio ipsa
impediatur, sicut post diem iudicii
impediatur cessante motu cæli, a
quo omnes alterationes per se pen-
dent. Unde alteratio physica non
per se exigitur et essentialiter ad
sensationem tactus, sed solum ob
connaturalem ordinem corporum se
tangentium cum qualitatibus altera-
tivis, unde in igne inferni cessabit
alteratio physica in corpora damna-
torum, alias corrumpet illa, et ta-
men erit tactus acerrimus, ut docet
S. Thomas in addit. quæst. LXXVI,
art. III. Per se autem requiritur in-
formatio intentionalis, quia tactus
vere cognoscitivus est, et sic requi-
rit necessario, quod informetur ab
objecto modo cognoscibili et inten-
tionali, et non solum modo entitati-
vo; sic enim etiam informantur
inanimata a formis suis, non ut re-
presentative fiant objecta sua, sed
ut ex forma et subiecto fiat aliquid
naturale, et constituatur aliquid
tertium entitative.

His suppositis respondetur dubio,
quod organum sensus tactus non
sentit id quod sibi immediate in-
hæret in ipso nervo sensorio, nec
qualitatem realem in eo productam,
sed qualitatem ipsius objecti tangi-
bilis, ut tamen communicata carni,
et mediante carne intentionaliter
communicatam ipsi nervo sentienti.
Constat hoc, quia cum tangibile
debeat esse realiter approximatum
ipsi sentienti, et per carnem com-
municatur qualitas tangibilis, illa
quæ est in carne immediatius sen-
tietur, et mediante illa, etiam ea

quæ est in ipso tangibili externo.
Quod si tangibile non alteret phy-
sice, ut in corporibus damnatis sen-
tietur qualitas ipsa existens intan-
gibilis et tanto fortius, quanto ma-
gis ignis inferni interiora omnia oc-
cupabit, et per poros se intus mise-
bit, nec tamen qualitatem realem
imprimet, sed intentionalem in sen-
sum. Qualitas vero realis posita su-
pra ipsum nervum immediate non
sentitur, licet una pars possit alte-
ram sibi viciniorem alteratam sen-
tire, ut loco citato diximus, ita ut
nunquam una pars qualitatem sibi
immediate inherenter sentiat. In
quo etiam convenit P. Suarez lib.
III de Anim. c. XXVI, conclus. 1.

Obijcies: Si caput animalis tan-
geret immediate solem, caleferet
ab ipso non minus, quam calefit
aer, et tamen non sentiret calorem
qui est in sole, quia sol caret illo,
ergo calorem sibi inhærentem. Se-
cundo, sequitur quod nunquam pos-
sit sentire calorem ut octo, quia
hic non potest communicari ab igne
ipsi carni, nisi corrumpendo illam,
calor enim ut octo solum est cum
igne, ergo si alteratio physica requi-
ritur ad sensationem actus, requi-
retur alteratio caloris ut octo ad
sentiendum calorem ut octo: hæc
autem alteratio caloris ut octo, non
est extra ignem. Tertio, ardor febris
non minus sentitur, quam qualitas,
quæ est in tangibili externo, hæc
autem afficit etiam ipsum nervum,
sicut et frigiditas contractiva ner-
vorum ipsos afficit, et sentitur ab
eis. Denique, immutatio intentiona-
lis a qualitate tangibili fit in in-
stanti, cum careat contrario, immu-
tatio vero physica fit successive,
cum fiat motu alterationis. Ergo
ante alterationem physicam jam est
facta immutatio intentionalis, et
consequenter sensitio ipsa.

Ad primum respondetur, quod in
illo casu, quod non sit corpus me-

dium inter solem, et animal, sen-
tiet calorem, non qui est in sole, sed
in ipso animali, non tamen imme-
diate positum supra nervum, sed po-
situm in carne capitis, quæ imme-
diatior est soli, quam nervus, et ita
immediatius afficitur calore, sicut et
sanguis, qui tunc efferveret ab
illa actione solis, et ita non sentitur
aliquid immediate positum supra
organum, sed super medium illius,
quod est caro.

Ad secundum dicitur, quod etiam
calor ut octo, potest sentiri, non so-
lum qui est in ipso igne, sed qui
communicatur carni antequam ner-
vo, communicatur autem carni
comburendo illam, et sic cum inci-
pit quoque diffundi species caloris
ut octo ad sensum, et fit acerrimus
dolor, ut enim species transeat ad
nervum, non requiritur, quod alte-
ratio fiat in ipsomet nervo, sed suf-
ficit, quod in ipsa carne ei conjunc-
ta. In corporibus autem damnatis
ignis applicatus carni sine altera-
tione physica, et combustione, spe-
ciem caloris ut octo immittet in
nervum, et præsertim quia ignis
ille ut diximus, etiam intra corpus
ingreditur per poros.

Ad tertium dicitur, calorem fe-
bris præcipue sentiri in ipso fervore
sanguinis, et spirituum, ubi inhæ-
ret immodicus ille calor, sanguis
autem est quid distinctum a nervo,
licet illi conjunctum sicut caro.
Cum autem nervus contrahitur a
frigore, prius illud frigus transit per
carnem, et inde potest species emit-
tere, quibus sentiatur. Ipsa autem
contractio nervorum, quæ est
effectus frigoris dolorem causat, non
tamen sentitur ab illa parte, in qua
immediate est, sed a viciniore, a qua
immutatur intentionaliter.

Ad ultimum respondetur, quod im-
mutatio intentionalis in istis sensi-
bus crassioribus, licet non habeat
contrarium, habet tamen dependen-

tiam a motu alterationis, vel locali,
et ad modum ejus generatur, et ideo
non fit in instanti, sicut in visu,
cujus species a tali motu non de-
pendent, ut supra agendo de sono
diximus.

QUÆSTIO VIII.

DE SENSIBUS INTERNIS.

ARTICULUS I.

*Utrum dentur sensus interni, et quot
sint?*

Dari sensus aliquos internos pro-
bavit S. Thomas II p. quæst. LXXVIII,
art. IV, ex eo quod animalia cognos-
cunt res in absentia et non solum
in præsentia, alioquin non movere-
tur animal ad querendum aliquid
absens, sicut videmus moveri ad
querendum cibum, vel potum, vel
filios, et similiter memoriam ha-
bent rei præterita, quia revertun-
tur ad eadem loca, v. g. ad eosdem
nidos, pastus, etc. Res autem absen-
tes non percipiuntur a sensibus ex-
ternis, qui solum cognoscunt immu-
tationes objectorum. Denique, som-
niare non solum homines, sed etiam
alia animalia quæ memoriam ha-
bent, experientia compertum est, et
affirmit Aristoteles in IV de histo-
ria animalium, cap. X, quia canes
etiam per quietem latrare constat.
Somnium autem non potest esse ac-
tus sensus externi, quia tunc dor-
miunt, neque intellectus, quia alli-
gatur in somno, ergo pertinet ad
aliquem sensum internum.

Cum ergo de questione an est
circa sensus internos dubitari non
possit, restat inquirere circa eorum
numerum, quidditatem, et species
tam impressas, quam expressas, et
actus. Et primo, occurrit de numero